

УДК 947.084.5

Наталія Місяць,
Житомирський державний університет**ПОЛОНІСТИКА В ЖИТОМИРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
(друга половина ХХ - початок ХХІ ст.)**

У статті представлена історія вивчення польської мови та історія полоністики в Житомирському державному університеті імені Івана Франка у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Питання вивчення польської мови у школах та вищих навчальних закладах Волині-Житомирщини висвітлювалися у ряді наукових досліджень (див. роботи Наталії Сейко, Світлани Коляденко, Людмили Єршової), проте залишається совсім не висвітленою історія полоністичних студій та історія полоністики в одному зі старіших навчальних закладів Житомирщини – Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Завдання статті – введення у науковий обіг нового фактичного матеріалу, що репрезентує історію і сучасний стан вивчення польської мови та історію полоністики у цьому вищому навчальному закладі.

Своєрідність місця, яке займав Житомир в адміністративно-територіальному поділі Російської імперії [1:3-5], особливості національно-культурного складу цього міста, що характеризувався значною кількістю поляків, близькість мов, складне, а подекуди і драматичне переплетіння історичних доль українського та польського народів – усе це сприяло розгортанню на теренах Житомирщини господарської, громадсько-політичної, наукової, культурно-просвітницької та добродійної діяльності поляків. Можна назвати цілу низку імен поляків, які народилися, жили і творили на Житомирщині, які зробили свій внесок у розвиток культури цього краю, які здобули світове визнання. Серед них генерал Паризької Комуні Ярослав Домбровський, піаніст-віртуоз і композитор, що очолив уряд незалежної Польщі, Ігнаці Ян Падеревський, письменники Юзеф Ігнаці Крашевський [1:239], Йозеф Конрад (Коженювський), Томаш Добшевич [1:132] і Міхал Чайковський [1:135], літератор Генріх Ржевуський [2:162], етнограф і археолог Вадим Щербаківський [1:141], дослідник мінеральних багатств Житомирщини Володимир Бельський [1:145], лісовод і природоохоронець Антон Ковалевський [1:151], видатний фахівець у галузі садово-паркового мистецтва Антон Анджейовський [2:206], картограф Іван Левицький [2:157], доктор медицини, професор Франц Букоємський [2:168], гітарист-віртуоз Марк Соколовський [2:208], засновниця і багатолітня директор польської гімназії у Житомирі Берта-Юстина Крушевська [2:178] та багато інших.

Культурна, освічена частина мешканців Житомира і Житомирської області завжди виявляла інтерес до польської мови, літератури, культури в цілому, що пояснюється не тільки значною кількістю поляків за походженням, але й тією роллю, яку вони відігравали в культурному житті краю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка (до 2004 року – Житомирський державний педагогічний університет, до 1999 року – Житомирський державний педагогічний інститут) розміщений у декількох корпусах. Центральний корпус, що розташований на вулиці Великій Бердичівській, – це приміщення колишньої Житомирської чоловічої гімназії [3:7], куратором якої у 1853-1860 рр. працював відомий польський письменник і громадський діяч Юзеф Ігнаці Крашевський [4:41]. Отож, польська тематика має місце вже у самих витоках університету.

У 30-ті роки XX століття на словесно-історичному факультеті педагогічного інституту працював Володимир Гнатюк, який підготував і захистив дисертацію з полоністики (на жаль, детальні відомості про нього і його діяльність згубились у часи сталінських репресій).

У другій половині XX століття в період так званої хрущовської відлиги на філологічному факультеті з ініціативи завідувача кафедри російської мови Ази Феодосіївни Папіної було введено спецсеминар з польської мови з метою розширення лінгвістичної бази студентів-філологів. Заняття проводив кандидат філологічних наук, доцент Володимир Миколайович Пітинов. Підручників усім студентам не вистачало, єдиним словником можна було користуватися тільки в читальному залі, проте майбутні філологи завзято опановували польську вимову, разом із викладачем розучували і співали польські народні пісні.

У вересні 1972 року на прохання Польської Народної Республіки про допомогу у підготовці кадрів російських філологів А.Ф.Папіна виїздить до міста Бидгощ (Польща), де працює у вищій педагогічній школі (педінститут) протягом двох років до серпня 1974 року [5:55]. Тут вона блискуче опановує польську мову, продовжує наукові дослідження, разом з польськими колегами веде науково-методичну роботу. Результатом такої активної діяльності став випуск у Польщі наукових праць доцента А.Ф. Папіної "Zdanie proste w języku rosyjskim" (матеріали для студентів-дипломників), "Rodzaj analizy gramatycznej" (методичний посібник для студентів-філологів), "Дієслова мовлення в російській літературній мові ХІХ ст." в журналі "Studia filologiczne. Zeszyt 2", "Język staro-cerkiewno-słowiański na tle porównawczym" (підручник для студентів філологічних факультетів).

Пізніше доцент Папіна ще двічі виїздила до Польщі, де працювала на літніх курсах викладачів російської мови в місті Жешові (червень-липень 1975) та викладала у вищій педагогічній школі в місті Зелена Гура (вересень 1977 – серпень 1978 рр.) Тут вона продовжувала займатися нау-

ковими дослідженнями. В альманасі "Zeszyty naukowe. Studia filologiczne. Zeszyt 4. Filologia rosyjska" А.Ф.Папіна вмістила статтю, яка була присвячена слов'янському мовознавцю О.Х.Востокову.

Поглиблення процесів соціально-економічного застою у колишньому Радянському Союзі негативно впливало на вирішення національно-мовних питань. У другій половині 70-х років на філологічному факультеті було вилучено з навчального плану спецсеминар із польської мови, а придбані на той час підручники на довгі роки залишились припадати пилом на полицях бібліотеки.

Процес перебудови викликав помітне пожвавлення у національно-культурному житті усіх народів СРСР, у тому числі народів України. Проголошення української мови державною мовою в Україні різко змінило юридичний статус російської мови, а також зменшило потребу у вчителях російської мови і водночас забезпечило фактичне надання усім народам колишнього Радянського Союзу, у тому числі полякам, можливості навчати рідній мові дітей у школах, знайомити їх із народними традиціями, відроджувати національну культуру польської діаспори. У Житомирі почали активно виникати національно-культурні товариства, в Житомирській області їх близько п'ятдесяти. У місті Житомирі діють: Житомирська спілка поляків, об'єднання поляків Житомирщини "Polonia", спілка ветеранів війська польського, спілка вчителів-полоністів, польське наукове товариство, організація "Католицький цвинтар", польська молодіжна організація, спілка харцерів, спілка імені Крашевського, спілка лікарів імені святого Вацлава, католицький спортивний клуб, хорові та танцювальні ансамблі "Poleskie sokoły", "Koroliski", "Dzwoneczki".

Серед учнівської та студентської молоді з'явилося чимало зацікавлених у вивченні польської мови. Це зумовило потребу у вчителях зі спеціальною підготовкою до викладання у школах польської мови. З огляду на це у 1990-1991 навчальному році на кафедрі російської мови було відновлено викладання польської мови у формі факультативу. Факультатив був покликаний забезпечити протягом 40 аудиторних годин засвоєння польської фонетики та графіки, основних норм граматики, найважливіших навичок читання, писання, спілкування польською мовою у побутових ситуаціях. Розпочав роботу факультативу випускник філологічного факультету Сергій Владиславович Рудницький. У 1991 році факультатив закінчило усього три особи, які у цьому ж році разом зі своїм викладачем виїхали до Польщі на стажування у літній школі польської мови та культури (місто Жешів).

У вересні 1991 року з урахуванням змін у національно-мовній політиці України кафедру російської мови було перейменовано у кафедру слов'янських мов [3:47]. У цей час кафедру очолила кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Купріянівна Місяць, яка багато уваги приділяла

проблемам організації вивчення польської мови у вищих навчальних закладах та у загальноосвітніх школах [6]. Кафедра слов'янських мов налагоджує тісні контакти з Жешівською вищою педагогічною школою, організовує стажування студентів у Польщі.

У 1992 році під керівництвом Н.К. Місяць на стажування до Польщі виїхала група студентів, що складалася з 15 осіб, серед яких були відмінники навчання, що вивчали польську мову на заняттях факультативу, – Наталія Астрахан (нині завідувач кафедри зарубіжної літератури), Сніжана Чернюк (нині доцент кафедри української літератури), Ярослав Гончар (нині співробітник Національного інституту проблем міжнародної безпеки), Надія Юзвінкевич та Світлана Макарова (нині вчителі польської мови в Житомирських школах), Ярослав Долгіх (нині політичний діяч).

Під час занять у літній школі польської мови та культури студенти слухали змістовні лекції професора Петра Жбіковського про історію польсько-українських відносин та їх відображення у польській та українській художній літературі. З цікавістю працювали українські студенти на семінарі Сташа Ожуга, де навчалися акторського мистецтва, наполегливо опановували польську граматику, вчили польські пісні.

Керівник літньої школи Люцина Жбіковська доклала багато зусиль, щоб подарувати кожному слухачеві літньої школи бібліотечку творів Генріха Сенкевича, щоб познайомити українських студентів з польськими містами, з пам'ятниками архітектури. У книгарнях Польщі студенти придбали чимало словників і довідкової літератури, яку повезли на батьківщину. Своїми враженнями про навчання у літній школі польської мови та культури студенти поділилися на сторінках жешівської "Gazety codziennej" у статті "Szkoła polskości" (Rzeszow, 06.08.1992. –s. 1).

Після повернення до Житомира студенти хотіли якось зберегти атмосферу своїх студій у Польщі, і тому було вирішено створити студентський клуб польської мови "Wagabunda", що у перекладі означає "пілігрим, мандрівник, який, подорожуючи, вивчає мови і пізнає світ". Метою діяльності клубу було удосконалення навичок усного польського мовлення. На щотижневих засіданнях клубу студенти спілкувалися польською мовою, вчили польські пісні, зустрічалися з поляками, святкували польські національні свята з дотриманням традицій польського народу. Тематичні засідання клубу присвячувались важливим подіям в історії Польщі, традиціям поляків, що мешкають на Житомирщині, польським діячам культури, що здобули всесвітню славу тощо [1:237]. Про діяльність клубу писала житомирська преса [8; 9].

Польська тематика зацікавила науковців Житомирського педінституту, тому серед їхніх наукових розвідок з'являються праці з полоністики. Доцент Н.К. Місяць розпочинає дослідження контактів польської, української та російської мов, працює над створенням і впровадженням сучасних

технологій навчання польської мови українців, доцент Володимир Олегович Єршов збирає і вивчає архівні матеріали про діяльність поляків на Волині-Житомирщині, викладачі кафедри педагогіки Наталія Андріївна Сейко і Світлана Миколаївна Коляденко вивчають історію польської освіти в Україні та на Волині.

У травні 1994 року доценти Н.К. Місяць та В.О. Єршов взяли участь у роботі міжнародної наукової конференції "Stosunki kulturowe polsko-wschodniosłowiańskie", де Н.К. Місяць керувала мовознавчою секцією і виступила з доповіддю на тему "Польсько-українська та польсько-російська міжмовна омонімія як фактор навчання польської мови в Україні", В.О. Єршов виступив на секції літератури і культури з доповіддю "Нові відомості про життя і діяльність Г. Олізара в Україні". Це були одні з перших наукових доповідей із полоністики викладачів Житомирського педагогічного інституту в Польщі.

Факультатив польської мови завойовував серед студентів і викладачів педінституту дедалі більшу популярність. У 1993 році заняття польської мови проводить магістер Мирослава Староверова, у 1994 – викладач недільної школи при костьолі Людмила Сніцар, з 1995 року – доцент Н.К. Місяць. Факультативні заняття відвідують не тільки студенти, а й викладачі, що здійснюють дослідження польської тематики, серед яких Н.А. Сейко, В.О. Єршов, С.М. Коляденко. Разом із студентами вони проходять стажування у літніх школах польської мови і культури (1993 –1997 рр.).

Досвідом роботи польського факультативу, а також науковою роботою викладачів Житомирського педінституту з польської тематики зацікавилися у Польщі. У червні 1993 року Міністерство культури і кінематографії Польщі запросило завідувача кафедри слов'янських мов Н.К. Місяць на семінар, який відбувався у Варшаві. На знак визнання важливості роботи щодо запровадження польської мови у навчальний процес та для підтримки факультативу Н.К. Місяць отримала у подарунок для педінституту телевізор, відеомагнітофон і колекцію з п'ятдесяти відеокасет з кращими польськими фільмами. Відтоді студенти отримали можливість, переглядаючи фільми, сприймати автентичну польську мову, а під час педагогічної практики з польської мови дивитися фільми разом зі своїми учнями.

У 1994 році випускники педагогічного інституту, які вивчали польську мову на заняттях факультативу, пройшли педагогічну практику з польської мови й почали працювати у школах Житомира та Житомирської області, де навчали дітей української, російської та польської мов. Серед перших були Наталія Астрахан, Надія Юзвінкевич, Світлана Макарова, Ольга Федоренко, Олена Бончковська, Ольга Ковальчук та інші.

Результативна робота факультативу польської мови, поява наукових праць з польської тематики, виконаних викладачами кафедр інституту, зростання потреб у вчителів польської мови у середніх школах міста і області – усе це дало підстави переглянути концепцію факультативного вивчення польської мови у педагогічному інституті. З ініціативи завідувача кафедри слов'янських мов Н.К. Місяць та при підтримці керівництва філологічного факультету у 1994 році вивчення польської мови було введено у рубрику навчального плану "Дисципліни за вибором факультету". З цього часу щороку польську мову вивчають студенти 4-5 академічних груп, що у середньому складає близько ста осіб.

У 1992 році на кафедрі слов'янських мов було створено кабінет польської мови, де зосереджено підручники, методичні посібники і фонд художньої літератури, яку придбано за добровільні благодійні внески учасників факультативу. Значну допомогу у забезпеченні літературою надала польська громадська організація "Wspolnota polska", яка передала у бібліотеку інституту 400 примірників художньої, наукової, довідкової та методичної літератури. У 1998 році в кабінет польської мови завітав громадянин Великобританії, поляк за походженням, Фелікс Пучиловський. Він подорожував по Україні, знайомився з осередками вивчення польської мови з метою надання благодійної допомоги з власних коштів тим закладам освіти, де навчають польської мови. Пан Фелікс ознайомився з роботою факультативу, побував на засіданні клубу "Wagabunda", оглянув кабінет, поцікавився проблемами і потребами кафедри, а коли повернувся, надіслав набір платівок для вивчення польської мови.

Значних змін зазнало оформлення кабінету польської мови у 2004 році. Ректором університету професором Петром Юрійовичем Саухом було виділено значні кошти на покращення матеріальної бази кабінету. Оновлений кабінет польської мови стане місцем, де будуть зустрічатися науковці, які ведуть полоністичні дослідження.

До таких досліджень, а також до польськомовної літературної творчості прилучилося чимало викладачів та студентів університету. Творчість польських письменників досліджують професор університету доцент Станіслав Олександрович Пультер (3 друковані праці), доцент В.О. Єршов (понад 50 друкованих праць), пише вірші польською мовою

і готує рецензії на полоністичні дослідження доцент Антон Михайлович Лісовський, завідувач кафедри соціальної педагогіки доцент Н.А.Сейко видала монографію "Польське шкільництво на Волині-Житомирщині", а всього у науковому доробку Н.А. Сейко 21 полоністична праця. Доцент С.М. Коляденко захистила дисертацію на тему "Зміст та організація діяльності Кременецького ліцею як осередку освіти на Волині (1805-1833 рр.)".

Вона продовжує наукову роботу у галузі полоністики (10 друкованих праць). Процес навчання польської мови українців входить у коло наукових інтересів завідувача кафедри слов'янських і германських мов доцента Н.К. Місяць, яка створює нові технології навчання, а також досліджує українсько-польські, польсько-українські та російсько-польські переклади (понад 20 друкованих праць). Польські говірки на Житомирщині досліджує асистент кафедри української мови Юлія Вікторівна Вольська, яка захистила дипломну роботу на цю тему. Завідувач кафедри української мови доцент Віктор Михайлович Мойсієнко досліджує польські тексти XVI-XVII ст., писані на теренах України. Діалектологи Польщі користуються науковими працями доцента кафедри української мови Валентини Лаврентіївни Конобродської, які вміщено у польських наукових виданнях. Вона була учасником декількох діалектологічних конференцій у Польщі. С.В. Рудницький проходив стажування в інституті славістики у Польщі, де захистив дисертацію і здобув науковий ступінь доктора гуманістики. Доцент кафедри української літератури Сніжана Леонідівна Чернюк досліджує польський фольклор і етнографію на Житомирщині, музичний фольклор досліджує завідувач кафедри музики Ірина Владиславівна Сипченко. Викладач кафедри музики Наталія Михайлівна Травкіна готує до захисту дисертацію про творчість польського композитора Ю. Зарембського (10 друкованих праць). Польська тематика висвітлюється у наукових роботах істориків М.Є.Лутай (6 друкованих праць), цікавить вона і декана історичного факультету доцента Івана Івановича Ярмошика. Олександр Антонович Буравський захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук на тему: "Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX століття. Соціально-економічне становище та культурний розвиток". Психологічні дослідження, що пов'язані з особливостями представників польської діаспори, досліджує декан психолого-педагогічного факультету доцент Олександр Леонідович Музика (3 друковані праці).

До полоністичних досліджень залучається студентська молодь. Студентка факультету іноземних мов Алла Білоус під керівництвом доцента Н.А. Сейко досліджувала діяльність Юзефа Крашевського (3 друковані праці). На Всеукраїнській олімпіаді з педагогіки у 2001 році вона захищала наукову роботу, присвячену діяльності Ю.І. Крашевського, і посіла перше місце [4]. Під керівництвом доцента Н.К. Місяць ця студентка вивчає можливості удосконалення процесу навчання польської мови українців, розробляє нові технології (3 друковані праці). Доцент В.О. Єршов залучив до наукового пошуку, до роботи в архіві студентів Наталію Грибук і Марину Бур'ян. Вони збирали матеріали про діячів польської культури на Волині-Житомирщині, свої дослідження опублікували [1:239, 1:223]. Під керівництвом доцента Н.К. Місяць студент Юрій Кот досліджував пере-

клади творів Адама Міцкевича, зроблені нашим земляком Борисом Теном [10:45], а студентки Алла Білоус та Людмила Маковська досліджували переклади поезії Марини Цвєтаєвої польською мовою [11:111-114]. Бакалавр Олексій Василевич під керівництвом О.А. Буравського вивчає релігійне життя на Волині у другій половині XVI – початку XVII ст.

Кафедра слов'янських і германських мов проводить значну роботу серед вчителів польської мови Житомира і Житомирської області. Магістр М.А. Староверова і доцент Н.К. Місяць у 1993 році зініціювали створення польської громадської організації вчителів-полоністів, М.А. Староверова вже втретє обирається головою цієї організації. Двічі на рік товариство вчителів-полоністів проводить семінари для вчителів польської мови Житомира та Житомирської області. На них з науковими доповідями та повідомленнями виступають науковці Житомирського державного університету доценти В.О. Єршов, Н.К. Місяць, Н.А. Сейко, С.М. Коляденко, А.М. Лісовський, магістр М.А. Староверова. Для удосконалення методичної підготовки вчителів на семінарах проводяться методичні тренінги. З метою ознайомлення з польською культурою Житомирщини здійснюються екскурсії, наприклад, до Бердичева, Новограда-Волинського, Довбиша. Польської мови у Житомирській області навчають майже тридцять вчителів, і всім їм методичну допомогу надає кафедра слов'янських і германських мов державного університету.

Кафедра слов'янських і германських мов співпрацює з широким колом окремих осіб і організацій, які зацікавлені у дослідженнях польської тематики. У роботі кафедри, у наукових конференціях і семінарах беруть участь краєзнавці Микола Костриця і Георгій Мокрицький, студентам, які пишуть поезію польською мовою, допомагає поет Валентин Грабовський, засновник першої польської громадської організації на Житомирщині. Приємним і цікавим співрозмовником для студентської молоді університету є поет і перекладач Ярослав Павлюк. Магістрів Наталію Шумлянську та Аллу Петрушевську кафедра залучає до наукових досліджень. Гостями у студентів і викладачів бувають Посол і Консул Республіки Польща, а у 1997 році до Житомира приїжджав Президент Польщі Олександр Квасневський. На зустріч з ним були запрошені викладачі Н.К. Місяць, С.Л. Чернюк, І.П. Бочковський, М.А. Староверова та студенти Вадим Сичевський, Алла Білоус. На цій зустрічі Президент Польщі говорив слова глибокої вдячності кожному вчителю, кожному викладачеві, який навчив польській мові хоча б одного учня, одного студента.

Інтерес до вивчення польської мови, до полоністичних досліджень виявляють не тільки студенти філологічного, а й історичного факультету. Тому з 2001 року факультатив польської мови почали відвідувати студенти і цього факультету. У 2002 році відкрито спеціальність "Українська

мова, польська мова" на філологічному факультеті, а в 2004 році спеціальність " Англійська мова, польська мова" – на факультеті іноземних мов.

Викладачі і студенти університету репрезентують польську мову під час проведення Дня слов'янських мов у рамках тижня філологічного факультету, беруть участь у культурних заходах, які проводить Польський дім і Польське наукове товариство, обласна наукова бібліотека.

Неухильний поступ процесу вивчення польської мови (від факультативу до спеціальності), науковий пошук викладачів і студентів університету, тісні контакти з польськими національно-культурними організаціями – усе це робить Житомирський державний університет імені Івана Франка центром полоністичних досліджень на Житомирщині. Враховуючи ці фактори, ректор університету професор П.Ю. Саух підтримав ініціативу кафедри слов'янських і германських мов щодо створення на кафедрі Центру полоністики, метою якого є координація наукових досліджень, що пов'язані з польською тематикою, залучення до них викладачів та членів Студентського наукового товариства. Центр полоністики планує щороку випускати науковий збірник "Українська полоністика". Рішенням вченої ради університету було затверджено положення про Центр полоністики, діяльність якого сприятиме гармонійному розвитку української і польської мов у регіоні, входженню України до європейської культурної спільноти.

Список використаних джерел та літератури

1. Звягель древній і вічно молодий. Тези Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції з нагоди 200-річчя утворення Волинської губернії, 200-річчя Волинської єпархії та 200-річчя найменування міста Звягеля Новоградом-Волинським. – Новоград-Волинський, 1995.
2. Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродження духовності народу. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. – Житомир: Поліграфіка, 1996.
3. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Історичний нарис. –Київ: Техніка, 2002.
4. Білоус А.В. Просвітницька діяльність Ю.І.Крашевського у Житомирі // Педагогічний пошук молодих дослідників України. Збірник наукових праць студентів-учасників Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки 2001 року. –Житомир, 2002.
5. Місяць Н.К., Папіна А.Ф. // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Вип. 2. – Житомир, 1998.
6. Місяць Н. Звучати польській мові на Житомирщині // Замкова гора (Житомир). - Грудень. 1992.
7. Іванова Л. Чверть століття на ниві освіти // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Вип. 7. –Житомир, 2001.

8. Шнайдер В. "Вагабунда" збагачує мовну палітру // Прес-форум (Житомир). – 1994. – 23 грудня.
9. Лещенко Л. Я польский бы выучил...// Вечерний Житомир. – 26 сентября. – 1996.
10. Художественный текст: аспекты изучения. Сборник материалов. –Житомир: Полиграфика, 1997.
11. Мисяц Н.К., Маковская Л.С., Белоус А.В. Поэзия Марины Цветаевой в новых польских переводах // Творчість Марини Цвєтаєвої в контексті культури срібного віку. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М.Цвєтаєвої. Частина 2. – Дрогобич, 1998. –С. 111-114.

N. Misiac. Polonistyka na Państwowym Uniwersytecie w Żytomierzu.

W artykule przedstawiona została historia polonistyki na Państwowym Uniwersytecie w Żytomierzu.

N. Misyats. Polish Science in Ivan Franko Zhytomyr State University.

The article presents the history of Polish science in Ivan Franko Zhytomyr State University.